

Väärin käsitetty Englannin korkeakoulu-uudistus

■ Robin Baker

Matti Viren esitti (*Tieteessä tapahtuu* 6/2011), että Suomen tulisi harkita uudelleen maksutonta koulutustaan. Virenin mielestä Britannian koalitiollahituksen Englannissa toimeenpanemat yliopistoreformit ovat monin tavoin houkuttelevia. Siksi hän ehdotti, että Suomessa harkittaisiin samankaltaista mallia erityisesti nykyisessä tiukassa talus-tilanteessa. Vaikka artikkeli välittikin oikean tiedon Englannin korkeakoulutuksen rahoituksesta ja filosofiasta sekä muutosehdotuksista, artikkeli johtaa kuitenkin yksityiskohtien osalta harhaan. Pyrin oikaisemaan väärinkäsityksiä, jotka koskevat hallituskoalition reformeja sekä niiden mahdollisia vaikutuksia Englannin korkeakoulusektoriin ja koko englantilaiseen yhteiskuntaan.

Minun täytyy aloittaa tunnustuksella. Jouluukuussa 2010, juuri ennen kuin parlamentti äänesti lukukausimaksujen maksimimäärän nostamisesta 3 000 punnasta 9 000 puntaan vuoden 2012 alusta lähtien, olin yksi monista yliopistonrehtoreista, jotka kirjoittivat avoimen kirjeen *Daily Telegraphiin* patistaakseen sekä alahuoneen että ylähuoneen jäseniä äänestämään ehdotusta vastaan.¹ En ollut vakuuttunut, että korotukset ovat opiskelijoiden edun mukaisia (ja silloisista opiskelijaprotesteista päätellen eivät olleet itse opiskelijatkaan). Hallitus selvensi aikeitaan myöhemmin antamassaan virallisessa kannanotossa ”Higher Education: Students at the Heart of the System”² (ns. valkoinen kirja), joka on vain vahvistanut näkemystäni, että reformit tulevat entistä selkeämmin jakamaan yhteiskuntaa ja johtamaan tehottomampaan korkeakoulujärjestelmään. Ne eivät myöskään poista veronmaksajien vastuuta korkeakoulutuksen rahoituksesta.

Yksi hallituksen kannanoton lähtökohdista, yliopistojen taide-, humanististen sekä yhteiskuntatieteellisten aineiden opetuksen rahoituksen kertakaikkinen lakkauttaminen, on lähtöisin lordi Brownen katsauksesta ”Independent Review of Higher Education Funding and Student Finance” (lokakuu 2010). Säästyvät varat kanavoitaisiin luonnontieteisiin sekä teknologia- ja insinööritieteisiin, jotka ovat kalliimpia. On erikoista, kuten Matti Viren artikkelissaan mainitsee, että hallituksen korkeakoulutusta koskevista ehdotuksista noussut keskustelu on keskittynyt lähes yksinomaan lukukausimaksujen nostoon ja niiden rahoittamiseen tarvittaviin opintolainoihin. Keskustelussa ei ole otettu huomioon ehdotusten muita puolia, kuten valtion suoran tuen poistamista tieteenaloilta, jotka määrittävät yhteiskuntaamme sekä sen arvoja ja käsityksiä. Tämä näkökulma tulee kuitenkin esiin Stefan Collinin *London Review of Books* -lehdessä julkaistussa artikkelissa ”Brown’s Gamble”:

Sattumalta yksi tämän raportin monista masentavista piirteistä on, että vaikka se ehkä tunnistaakin yleisen edun kannalta tärkeäksi joidenkin oppialojen tarjonnan ja opiskelun, se tosiasiaa rajaa niihin kuuluviksi vain luonnontieteet ja teknologian (ja jonkinlaisena myönnytyksenä joidenkin vieraiden kielten tuoman mahdollisen taloudellisen hyödyn). Ainoa yhteiskunnallinen arvo, jota raportti kykenee pohtimaan, on taloudellinen. Perustelematta väitetään, että nämä alat vaikuttavat suoraan talouteen, ja siksi niitä on opiskeltava. Brownen raportti antaa ymmärtää, että muut alat, varsinkin humanistiset ja yhteiskuntatieteet ovat vain mahdollisia ylimääräisiä lisäkkeitä.³

Hallituksen suunnitelmien taustalla on puhtaasti taloudellinen näkemys korkeakoulutuksen merkityksestä. Se näkyy sekä julkisen rahoituksen vähentämisenä että tulkintana yliopistojen merkityksestä opiskelijoille ja yhteiskunnal-

le. Yliopistojen tarkoituksena on luoda varallisuutta sekä koko kansakunnalle että opiskelijoille, jotka sijoittavat ottamalla opintolainaa. Kuinka jyrkästi tämä onkaan ristiriidassa Englannissa keskiajalla syntyneiden ensimmäisten yliopistojen suurten tavoitteiden kanssa, joiden mukaan ”henkilökohtaisen henkisen tavoitteen liitto objektiivisen kasvatuspyrkimyksen kanssa on yliopistoliikkeen vankka ominaisuus”.⁴ Näitä asenteita ei edes valistuksen ajan vanavedessä seurannut läpätunkeva merkantilismi kyennyt muuttamaan. Lionel Robbinsin vuonna 1963 julkaisemassa urauurtavassa korkeakoulutusta käsittelevässä raportissa yliopistojen rooli määriteltiin niille osoitettuna vaatimuksena suojella ja kehittää tietovarantoamme sekä palvella kansakunnan älyllisiä tarpeita. Onko oikeutettua samastaa kansakunnan älylliset tarpeet varallisuuden luomiseen?

Jos oletetaan, että vuonna 2011 yliopistojen ainoa tehtävä on taloudellinen, kuinka hyvin Britannian hallituksen ehdotukset tukevat pyrkimystä vähentää valtion budjettialijäämää ja kuinka hyvin ne vastaavat opiskelijoiden toiveita? Virenin väitteen mukaan ”niiden, jotka eivät mene korkeakouluihin, ei tarvitse maksaa muiden koulutuksesta”. Väite on selvästi virheellinen jopa Britannian hallituksen laskelmien mukaan. Hallitus odottaa, että veronmaksajat joutuvat pitkällä aikavälillä maksamaan tukea noin 30 prosentin verran lainasummasta. *London Economics* päätyy hallituksen valkoista kirjaa koskevassa analyysissaan tulokseen, että tukitarve on 37 prosenttia, joka tarkoittaa 680 miljoonan punnan vuotuisia kustannuksia. Thompson ja Bekhradnia tekevätkin selväksi, että ”todelliset kustannukset voivat olla jopa suuremmat syistä, jotka käyvät pääraportista ilmi, lähinnä koska tutkinnon suorittaneen myöhemmät tulot on arvioitu epärealistisesti. Arvion perusteena on käytetty valmistuneiden keskiansioiden historiallista kehitystä. Silloin on täysin unohtunut, että pieni todella suurituloisten joukko nostaa keskiarvoa”.⁵ Tekijät esittävät analyysissaan, että yli 50 prosentin tuet saattavat olla tarpeen ja ”pitkällä aikavälillä hallituksen esitys tulee säästöjä kalliimmaksi”.⁶ Opintolainojen hallinnoinnin ja verohallinnon kustannusten odote-

taan nousevan yli 10 miljoonalla punnalla vuodessa.

Opiskelijoiden näkökulmasta uudistuksessa on tärkeää, että valmistuttuaan ja saavutettuaan yli 21 000 punnan vuositulot opiskelijat maksavat velkansa lyhentämällä sitä yhdeksällä prosentilla tuloistaan maksimissaan 30 vuoden ajan. Takaisinmaksuihin sovelletaan markkina-korkoa, mikä on uusi keksintö. Nyt, kun korot ovat alhaiset, tämänkaltainen ehdotus ei välttämättä kuulosta erityisen uhkaavalta. Korkojen heilahtelun historia viimeisten 30 vuoden aikana Britanniassa kuitenkin osoittaa, että ne saattavat muuttua merkittävästikin. Vastavalmistuneella opiskelijalla on monia vaikeuksia vakiinnuttaessaan elämäänsä, uraansa ja perheensä tilannetta, kun hän tietää, että valtio samaan aikaan vaatii yhdeksän prosenttia hänen tuloistaan. Seuraukset voivat olla epäsuotuisia sekä taloudellisesti että sosiaalisesti – esimerkiksi asuntomarkkinoilla tai elintason kannalta. On myös selvää, ettei vastavalmistuneiden pariskuntien tilanne ole sen parempi. Thompsonin ja Bekhradnian yhteenveto tilanteesta onkin seuraavanlainen: ”Häviäjiä ovat opiskelijat tai valmistuneet, joilla on nykyiseen maksukykyynsä nähden jopa kaksikertainen velkataakka koko työuransa ajan, ja lisäksi tulevat veronmaksajat, jos – kuten on todennäköistä – hallitus on aliarvioinut uuden järjestelmän kustannukset”.⁷

On ironista, että kontrolloimattoman lainanoton seurauksena syntyneeseen taloudelliseen kriisiin pyritään vastaamaan politiikkavalinnoilla, joiden seurauksena väestön nuori ja koulutettu osa merkittävästi velkaantuu. Nämä valinnat eivät todellakaan takaa veronmaksajien maksutaakan pienenemistä.

Hallituskoalitio on kuitenkin myöntänyt suoraan, ettei sen radikaalien ehdotusten ainoana tarkoituksena ole pelkkä budjettialijäämän pienentäminen. Hallitus haluaa kiihkeästi luoda ”aidot markkinat”, jotka sallisivat niin yksityisten toimijoiden kuin aikuiskoulutusta tarjoavien oppilaitostenkin pääsevän tuottamaan korkeakoulutuspalveluita. Sen ajatuksena on höllentää sekä yliopistollisten oppiarvojen että tutkintojen myöntämisoikeuden kriteereitä. Tällaisessa

tapauksessa kaupalliset toimijat voisivat tuottaa omistajilleen osinkotuloja valtion takaamien (ja veronmaksajien tukemien) opintolainojen avulla.

Hallitus pyrkii lisäämään ”kuluttajan valinnanmahdollisuuksia” korkeakoulusektorilla. Ajatuksen taustalla on aikomus ”siirtää taloudellista valtaa oppijoiden käsiin ja näin tehdä opiskelijoiden omista valinnoista entistä merkityksellisempiä”.⁸ On vaikea pidättäytyä päättelystä, että näiden väitteiden taustalla ovat seuraavat oletukset: opiskelijan valintoja mahdollistavia todellisia markkinoita ei ole nykyisellään olemassa ja korkeakoulutus voidaan nähdä kauppatavarana, joka on ostettavissa (ja myytävissä). Opiskelijoiden valinnanmahdollisuuksia säätelevät tällä hetkellä eri oppiaineiden sisäänpääsyvaatimukset. Uusien tuottajien pääsy markkinoille loisi todennäköisesti paikkoja, joissa opintomaksut ovat alhaisempia. Samalla ne teknisesti tarkasteltuna laajentaisivat opiskelijoiden valinnanmahdollisuuksia, mutta olisivat kuitenkin vähemmän houkuttelevia niille, jotka haluavat ”yliopistokokemuksen” ja ”yliopistokoulutuksen”.

Tämä kirjoitus ei ole oikea paikka pohtia, missä määrin korkeakoulutus on kaupallinen hyödyke. Useimmat voisivat väittää, että yliopistoon kirjoittautumisen ja esimerkiksi auton tai henkivakuutuksen ostamisen välillä on suurikin eroja. Yliopisto on opiskelijalle paikka, jossa hän voi kasvaa, löytää älyllisiä haasteita sekä oppia ymmärtämään ja arvostamaan akateemista kurinalaisuutta. Hallituksen kannanotossa tätä eroa ei tunnisteta. David Willetts, korkeakoulutuksesta vastaava ministeri, on todennut:

”Rahoitusjärjestelmään tekemämme muutokset johtavat myös korkeakoulutuksen rakenteellisiin muutoksiin. Näin päästetään vapaaksi kuluttajuuden voima. Emme olisi olleet valmiita lisäämään rahoitusta ja sietämään poliittista tuskaa, ellei se koituisi opiskelijoiden ja heidän opintokokemuksensa hyväksi.”⁹

Lisäksi, pitäessään opiskelijoita asiakkaina, ministeri Willetts sanoi haluavansa heidän käytävän opintoseleiteitään valistuneihin valintoihin ja harkitsevan, saavatko he maksamilleen opintomaksuille oikean vastineen.¹⁰ Näin pyritään häpeilemättä luomaan kuvaa opiskelijasta kuluttajana.

Toinen hallituksen reformeissaan ilmaisema aikomus on kannustaa korkeakoulutuksessa ali-edustettuja sosio-ekonomisia ryhmiä lisäämään osallistumistaan. Viren hyväksyy tämän niin kutsutun laajenevan saavutettavuuden (*wide-ning access*) agendan väittäessään, että ”on halpahintaista sanoa, että vain varakkaiden lapset pääsevät yliopistoihin”. Tutkijat ovat varsin yksimielisiä siitä, että hallituksen kannanotossa esitetyt ehdotukset tulevat todellisuudessa alentamaan osallistumishalukkuutta alemman tulotason ryhmien keskuudessa. Yksi syy tähän on, että alemmat sosio-ekonomiset ryhmät ovat kaikkein vastahakoisimpia ottamaan velkaa. Järjestelmä, jonka kantavana ajatuksena on ”osta nyt, maksa myöhemmin” kohdistaa suhteettomia luopumispaineita alemman tulotason perheistä tuleviin, joilla on vain vähän tai ei ollenkaan kokemusta yliopisto-opinnoista.

Britannian yliopistojen rehtorien ammatillinen organisaatio (Universities UK), katsoo hallituksen valkoisessa kirjassa esitettyjen ehdotusten

”vähentävän korkeakoulutuksen houkuttelevuutta aliedustetuissa ryhmissä... [ja] muuttavan korkeakoulutukseen osallistuvien väestöryhmien tasapainoa kokonaisuudessaan sekä lisäävän hyväosaisten joukosta tulevien opiskelijoiden suhteellista osuutta”.¹¹

Taipumus yhteiskunnalliseen eriytymiseen näkyy jo nyt englantilaisessa korkeakouluympäristössä, jossa kaikkein maineikkaimpien yliopistojen opiskelijoita on suhteellisesti vähiten alemmilla tulotasoilta. Hallituksen suunnitelmat jakaa opiskelijamäärät uudelleen korkeakoulusektorin sisällä vahvistavat tätä tendenssiä entisestään. ”Valkoisen kirjan uhriksi joutunee tahattomasti sosiaalinen liikkuvuus. Voimavarojen jaon uudet menetelmät ja opiskelijamäärien sääntely todennäköisesti vahvistavat epäkohtaa sen sijaan että poistaisivat sen”.¹²

Yhteenvetona voidaan perustellusti sanoa, että hallituksen suunnitelmat tulevat muodostumaan veronmaksajille – ja epäilemättä myös opiskelijoille – kalliimmiksi, mikä puolestaan tulee kasvattamaan niin kansallista kuin yksilöllistä velkaa. Koko sektori tulee muuttumaan entistä monimuotoisempaan suuntaan, jolloin laadukkaan ja heikkolaatuisen korkeakoulutuksen välinen etäi-

syys kasvaa entisestään. Se vahingoittaa myös englantilaisen korkeakoulutuksen kansainvälistä mainetta. Ehdotukset näyttävät selvästi vähentävän sosiaalista liikkuvuutta sekä heikentävän korkeakoulutuksen kysyntää erityisesti alemman tulotason ryhmissä.¹³ Mutta mitä hyötyä reformiehdotuksista tulee olemaan luonnontieteiden ja tekniikan alemman tutkinnon opiskelijoille, jotka ovat hallituksen politiikassa etusijalla? Näkymät näidenkään tieteenalojen osalta eivät ole optimistisia: ”Moni luonnontieteen ja tekniikan yksikkö on vaarassa uuden rahoitusjärjestelmän vallitessa”, kriitikot ovat varoittaneet.¹⁴

Virenin mukaan Englannin-mallin vastustajat saattaisivat torjua sen sanomalla, ”...että malli tulee Englannista, joka on ’luokka-yhteiskunta’, emmekä me halua luokkayhteiskuntaa Suomeen”. Tarkasteltaessa reformiehdotusten vaikutusta sosiaaliseen liikkuvuuteen sekä korkeakoulutukseen Englannissa, on vaikeaa tuomita mainitunkaltainen varautuneisuus ”epäilylliseksi”.

Lähdeviittaukset

- 1 *The Daily Telegraph*, MPs should vote against raising university tuition fees in the interests of Britain’s creative industries. [Online]. Available from <http://www.telegraph.co.uk/comment/letters/8189774/MPs-should-vote-against-raising-university-tuition-fees-in-the-interests-of-Britains-creative-industries.html> [Accessed 19 October 2011]
- 2 Department of Business, *Innovation and Skills*, June 2011, ISBN 978 0 10 181222 1.
- 3 Stefan Collini, 2010. Browne’s Gamble. Review of Securing a Sustainable Future for Higher Education: An Independent Review of Higher Education Funding and Student Finance by Browne, Lord et al. *London Review of Books* [Online] vol.32 no.21 pp.23-25. Available from <http://www.lrb.co.uk/v32/n21/stefan-collini/brownes-gamble> [Accessed 6 December 2010].
- 4 Alan B. Cobban, *The Medieval English Universities: Oxford and Cambridge to c.1500*, Aldershot, 1988, p. 114.
- 5 John Thompson and Bahram Bekhradnia, ”Higher Education: Students at the Heart of the System” – an Analysis of the Higher Education White Paper, *HEPI Report Summary*, 54, Oxford, August 2011, p. 3.
- 6 John Thompson and Bahram Bekhradnia, The government’s proposals for higher education funding and student finance – an analysis, *HEPI Report Summary*, 50 [Online] November 2010. Available from <http://www.hepi.ac.uk/466-1875/The-government’s-proposals-for-higher-education-funding-and-student-finance-%e2%80%93-an-analysis.html> [Accessed 29 September 2011]
- 7 John Thompson and Bahram Bekhradnia, ”Higher Education: Students at the Heart of the System” – an Analysis of the Higher Education White Paper, *HEPI Report Summary*, 54, Oxford, August 2011, p. 3.
- 8 Stefan Collini, 2011. From Robbins to McKinsey. Review of Higher Education: Students at the Heart of the System. *London Review of Books* [Online] vol. 33 no. 16 pp. 9-14. Available from <http://www.lrb.co.uk/v33/n16/stefan-collini/from-robbins-to-mckinsey> [Accessed 29 September 2011].
- 9 *Times Higher Education*. We cannot be certain about every step. But the journey will be worthwhile. 26 May 2011 [Online]. Available from <http://www.timeshighereducation.co.uk/story.asp?storycode=416257> [Accessed 13 October 2011]
- 10 *The Daily Telegraph*, £9,000 tuition fees will be the exception, promises Higher Education Minister. [Online]. Available from <http://www.telegraph.co.uk/education/educationnews/8336685/9000-tuition-fees-will-be-the-exception-promises-Higher-Education-minister.html> [Accessed 13 October 2011]
- 11 Universities UK: Response to the Higher Education White Paper, September 2011, p. 13.
- 12 John Thompson and Bahram Bekhradnia, ”Higher Education: Students at the Heart of the System” – an Analysis of the Higher Education White Paper, *HEPI Report Summary*, 54, Oxford, August 2011, p.10.
- 13 The London School of Economicsin koulutustalouden keskuksen mukaan opintomaksut voivat johtaa opiskelijamäärien laskuun 5 prosentilla (*Times Higher Education*, Post-1992 campuses ”to be hit hardest by fees rise” 15 September 2011, p. 9).
- 14 *Times Higher Education*, Big AAB arts cohort may leave science in a funding wilderness, 25 August 2011, p. 6.

Kirjoittaja on Canterbury Christ Church -yliopiston rehtori. Hän on työskennellyt Helsingin yliopistossa Suomen opetusministeriön tutkija-apurahalla. Hän on Suomen Lontoon-instituutin säätöjen hallituksen jäsen.

Suomennos Jussi Nissilä, Suomen Lontoon-instituutti.